

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 6 och 17 kap. i strafflagen

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 6 och 17 kap. i strafflagen (RP 219/2024 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande och till förvaltningsutskottet för utlåtande.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- förvaltningsutskottet FvUU 2/2025 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Sami Kiriakos, justitieministeriet
- ledande expert Sami Nevalainen, inrikesministeriet
- tingsdomare Juha Hartikainen, Helsingfors tingsrätt
- statsåklagare Mikko Männikkö, Åklagarmyndigheten
- kriminalinspektör Kimmo Sainio, Helsingfors polisinrättning
- kriminalkommisarie Piia Vuori-Murto, centralkriminalpolisen
- professor i straffrätt, direktör Kimmo Nuotio, Helsingfors universitet, Institutet för kriminologi och rättspolitik
- professor Sakari Melander
- professor Matti Tolvanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- finansministeriet
- Domstolsverket
- högsta domstolen
- Helsingfors hovrätt
- Brottspåföljdsmyndigheten
- Polisstyrelsen
- Barnombudsmannens byrå
- Finlands Advokater.

Betänkande LaUB 5/2025 rd

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att strafflagen ändras.

Enligt förslaget ska det bli en straffskärpningsgrund att ett brott begås som ett led i en kriminell grupperings verksamhet. En definition av kriminell gruppering tas också in i lagen. Enligt förslaget ska det bli straffbart som separat brott att använda en person som är under 15 år som redskap för att begå ett uppsåtligt brott. Det föreslås också att det ska bli en straffskärpningsgrund att ett brott mot liv, hälsa eller frihet begås på ett synnerligen förnedrande sätt. De föreslagna bestämmelserna skärper straffen för gärningarna i fråga.

De föreslagna ändringarna bidrar till genomförandet av målen i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering om att skärpa straffen för brott som begås av gatugång, stärka läran om medelbart gärningsmannaskap som gäller vid brott begångna av barn under 15 år samt skärpa straffen för förnedrande handlingar i samband med misshandel. Genom lagändringarna genomförs samtidigt också åtgärder avseende strafflagstiftningen som ingår i åtgärdsprogrammet för förebyggande och bekämpning av ungdoms- och gängbrottslighet.

Lagen avses träda i kraft våren 2025.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Regeringen föreslår tre ändringar i strafflagen. Som nya straffskärpningsgrunder föreslås att brottet begås som ett led i en kriminell grupperings verksamhet samt att ett brott mot liv, hälsa eller frihet begås på ett synnerligen förnedrande sätt. Samtidigt kompletteras lagen med en definition av kriminell gruppering. Vidare ska det enligt förslaget bli straffbart som separat brott att använda en person som är under 15 år som redskap för att begå ett uppsåtligt brott.

Ändringarna bidrar till genomförandet av regeringsprogrammets mål om att skärpa straffen för brott som begås av gatugång, stärka läran om medelbart gärningsmannaskap som gäller vid brott begångna av barn under straffansvarsåldern samt skärpa straffen för förnedrande handlingar i samband med misshandel.

Syftet med de föreslagna lagändringarna är enligt propositionen (s. 19) att stärka strafflagstiftningen om brott som begås av gatugång, om användande av personer under straffansvarsåldern för att begå brott och om förnedrande våld. Enligt propositionen är det fråga om att förtydliga strafflagen genom att införa explicita bestämmelser om dessa företeelser. De föreslagna bestämmelserna väger bättre in den sociala och tekniska utvecklingen som leder till allt mer skadliga gärningar i samband med de här företeelserna. De föreslagna ändringarna syftar också till att de straff som utdöms för brott bättre än i nuläget allmänt motsvarar brottens klandervärdhet och allvarlighetsgrad. Genom lagändringarna stärks enligt propositionen det straffrättsliga skyddet av en rad skyddsintressen. Hit hör särskilt liv, hälsa, allmän ordning och säkerhet, privatliv och heder.

Betänkande LaUB 5/2025 rd

De nya lagändringarna, som tydligare uttrycker straffbarheten och leder till strängare straffpraxis, syftar enligt propositionen (s. 19) också till att förebygga att nya brott begås och till att skyddsintressen skyddas mer effektivt inom de ramar som strafflagstiftningen ger.

När det gäller användningen av strafflagstiftningen i allmänhet hänvisar lagutskottet till att man vid införandet av straffbestämmelser på behörigt sätt måste beakta de allmänna villkor för begränsning av användningen av straffrätt som lagutskottet tidigare i olika sammanhang har lyft fram och de kriminaliseringsprinciper som delvis gäller samma frågor (se t.ex. LaUB 4/2025 rd, s. 7, och lagutskottets betänkanden och utlåtanden som nämns där). Hit hör bland annat en godtagbar grund för strafflagstiftning, ett vägande samhälleligt behov, förebyggande verkan samt exakta och noggrant avgränsade straffbestämmelser. Dessutom kan straffrätten enligt etablerade kriminaliseringsprinciper endast användas som en sista utväg. Dessutom bör kriminaliseringen enligt principen om avvägning medföra mer nytta än skada. I fråga om det som sägs ovan är det dock också av betydelse att det i de två ändringar som avses i propositionen inte är fråga om utvidgning av tillämpningsområdet för straffbar verksamhet utan om en skärpningsgrund, det vill säga straffmätning. Inte heller den separata kriminaliseringen av användning av personer under 15 år handlar i sak om utvidgning av straffbarheten utan om strängare straff, eftersom en medelbar gärningsman redan nu straffas på samma sätt som en gärningsman.

I propositionen beskrivs nuläget och företeelserna i fråga om gatugång, anstiftan av barn under straffansvarsåldern för att begå brott samt förnedring (RP, s. 4–8). Dessutom bedöms lagstiftningens nuläge i fråga om detta (RP, s. 15–18).

Utskottet anser att det utifrån propositionsmotiven finns ett faktaunderlag till grund för de föreslagna ändringarna, även om det inte är särskilt omfattande. I sig står det klart att de syften som nämns i propositionen är godtagbara och grundar sig på ett vägande samhälleligt behov.

Förvaltningsutskottet har lämnat utlåtande (FvUU 2/2025 rd) om propositionen. I utlåtandet behandlas bland annat lägesbilden. Förvaltningsutskottet anser att propositionens mål är ytterst viktiga. Utskottet tillstyrker lagförslaget.

Lagutskottet ser det som klart att bekämpningen av ungdoms- och gängbrottslighet förutsätter omfattande, rättidiga och multiprofessionella åtgärder inom olika sektorer. Utskottet konstaterar att statsrådets principbeslut om ett åtgärdsprogram för förebyggande och bekämpning av ungdoms- och gängbrottslighet för åren 2024–2027 (Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2024:13) innehåller en rad åtgärder för att förebygga ungdoms- och gängbrottslighet, bryta brottsspiralen, utreda brott, förverkliga straffansvaret och skärpa straffen. Genom den aktuella propositionen vidtas straffskärpningsåtgärderna. Utskottet betonar därför också vikten av andra åtgärder och adekvata resurser för dem. Ett exempel är polisens förebyggande verksamhet och ankarverksamheten. Det är viktigt att bryta den begynnande brottsspiralen bland barn och unga i ett så tidigt skede som möjligt.

Sammantaget tillstyrker lagutskottet lagförslaget, men med följande kommentarer.

Betänkande LaUB 5/2025 rd

Skärpningsgrund som gäller kriminella grupperingar

För att skärpa straffen för brott som begås av gatugäng föreslår regeringen i propositionen att brottslighet som ett led i en kriminell grupperings verksamhet fogas till de straffskärpningsgrunder som föreskrivs i 6 kap. 5 § i strafflagen. Bestämmelsen kompletteras också med en definition av kriminell gruppering. Med kriminell gruppering avses i den föreslagna bestämmelsen en sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, till vars verksamhet väsentligen hör att begå sådana brott som är ägnade att äventyra ordningen och säkerheten på allmänna platser.

Enligt beskrivningen i propositionsmotiven (s. 19) ska skärpningsgrunden i princip kunna tillämpas i samband med bestämmande av straff för vilken brottsbenämning som helst, när brottet har begåtts som ett led i en kriminell grupperings verksamhet enligt ovan. För sådana brott ska det dömas ut strängare straff än i nuläget på grund av att brotten är särskilt klandervärda.

Lagutskottet noterar att nuläget och gatugängen som företeelse beskrivs i propositionsmotiven (RP, s. 4–6). Enligt lägesbilden för våren 2024 har Finlands polis identifierat cirka 10 sammanslutningar som klassificerats som gatugäng, står det där. Totalt har cirka 350 personer kopplats ihop med dessa sammanslutningar, varav cirka 150 enligt polisens bedömning är centrala personer eller medlemmar i sammanslutningen och resten är andra personer förknippade med sammanslutningarna, såsom medbrottslingar eller medverkande. Kvantitativt sett är de vanligaste brotstyperna relaterade till gatugäng narkotikabrott samt brott mot liv och hälsa, som tillsammans under de senaste åren har utgjort drygt hälften av brotten relaterade till gatugäng.

Gatugängens strukturer är lösare än till exempel hos den organiserade brottsligheten. Gatugängens verksamhet skiljer sig från annan ungdomsbrottslighet och organiserad brottslighet. Inom ungdomsbrottsligheten kan man urskilja grupper av unga som oftast begår brott tillsammans under en kortare tid. Gatugäng handlar däremot i allmänhet om regionala kriminella grupperingar som fungerar på längre sikt, och den allvarligare organiserade brottsligheten har i sin tur ännu mer organiserade strukturer. Gatugängen utgör en slags del av en kontinuitet, eftersom de kan anses placera sig mellan ungdomsbrottslighet och organiserade kriminella sammanslutningar (s. 6 i RP).

I 6 kap. 4 § i den gällande strafflagen föreskrivs om den allmänna principen för straffmätning. Enligt principen ska straffet mätas ut så att det står i ett rättvist förhållande till hur skadligt och farligt brottet är, motiven till gärningen samt gärningsmannens av brottet framgående skuld i övrigt.

Om skärpningsgrunderna stadgas i 6 kap. 5 § i strafflagen. Brotts som begåtts av gatugäng har i rättspraxis bedömts utifrån om skärpningsgrunden som gäller begående av brott som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet är tillämplig på brottet (6 kap. 5 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen). Paragrafens 2 mom. innehåller en definitionsbestämmelse, enligt vilken man med en organiserad kriminell sammanslutning avser en strukturerad sammanslutning, inrättad för en viss tid, bestående av minst tre personer, som handlar i samförstånd för att begå brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, eller brott som avses i 11 kap. 10 § eller 15 kap. 9 §.

Betänkande LaUB 5/2025 rd

Berättigandet av en skärpningsgrund som gäller organiserade kriminella sammanslutningar samt deras särskilda klandervärdhet har motiverats med att en organiserad kriminell sammanslutning har en stor och långsiktig potential att begå brott (se s. 16 i RP och t.ex. s. 19 i RP 263/2014 rd).

Enligt utredning till utskottet har skärpningsgrunden för organiserade kriminella sammanslutningar endast i enstaka tingsrättsdomar tillämpats på brott som begåtts av grupper som betraktas som gatugäng. I högre rättsinstanser har villkoren för tillämpning av skärpningsgrunden däremot inte ansetts vara uppfyllda. Det har inte funnits tillräckliga bevis för att en grupp varit etablerad eller för hur länge gruppen har funnits. Inte heller har det kunnat bevisas att gruppen varit strukturerad på det sätt som avses i skärpningsgrunden.

Även om den uttryckliga skärpningsgrunden för en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet inte uppfylls för ett gatugäng, kan grundens innehåll i övrigt komma att beaktas vid straffmätningen redan i nuläget, till exempel med stöd av den allmänna principen om straffmätning enligt 6 kap. 4 § i strafflagen (se HD 2011:41 och HD 2013:90). Reglering om en uttrycklig skärpningsgrund som gäller kriminella grupperingar tydliggör ändå enligt propositionen lagstiftningen om straffmätning jämfört med om man låter frågan omfattas av den allmänna bestämmelsen om straffmätning. En uttrycklig skärpningsgrund främjar enligt propositionen beaktandet av klandervärdheten när straffet ska bestämmas (RP, s. 17). Samtidigt främjar den lagstiftningens tydlighet och förutsägbarhet.

De gärningar som uppfyller den föreslagna skärpningsgrunden påminner till många delar om de gärningar som uppfyller den nuvarande skärpningsgrunden för verksamhet i organiserade kriminella sammanslutningar, men det finns också skillnader i rekvisiten för dessa persongrupper. I förhållande till gärningar som anknyter till organiserade kriminella sammanslutningar avses brott som begås i kriminella grupperingar verksamhet i princip ha något lägre straffvärde, står det i propositionsmotiven (s. 19). Skärpningsgrunden för kriminella grupperingar föreslås också bli uppfylld genom lägre förutsättningar.

Kriminella grupperingar och organiserade kriminella sammanslutningar bildar således en straffrättslig och begreppsmässig hierarki. En kriminell gruppering är mindre organiserad och har lösare struktur än en organiserad kriminell sammanslutning enligt strafflagen (se RP, s. 44, GrUU 2/2025 rd, s. 4). Enligt propositionsmotiven tillämpas skärpningsgrunden för kriminella grupperingar om inte alla förutsättningar för skärpningsgrunden för organiserade kriminella sammanslutningar uppfylls. Tillämpningsområdet för den föreslagna skärpningsgrunden är alltså sekundärt och kompletterande i förhållande till den sistnämnda skärpningsgrunden.

I propositionen (s. 21) hänvisas det också till att strafflagstiftningens brottsförebyggande effekt enligt forskningsdata i hög grad beror på risken för att åka fast och sannolikheten för straff. En strängare straffrättslig värdering av brott som begås till exempel av gatugäng framhäver enligt propositionen samhällets intresse av att reda ut dessa, vilket kan effektivisera polisens åtgärder mot sådana brott, och därmed kan man också anta att lagstiftningen ökar risken för att åka fast.

Mot bakgrund av det som sägs ovan och i ljuset av propositionsmotiven förordar lagutskottet införandet av en skärpningsgrund för kriminella grupperingar. Utskottet noterar dock att utvidgningen av skärpningsgrunderna i 6 kap. 5 § i strafflagen kan anses ligga långt från principen i den

Betänkande LaUB 5/2025 rd

straffrättsliga regleringen, där motivet nämns endast sällan i bestämmelserna om skärpningsgrunder och förmildrande omständigheter.

Vissa sakkunniga som utskottet hört har ansett att den föreslagna skärpningsgrunden för kriminella grupperingar inte är tillräckligt tydlig och också kan tillämpas på lindrigare brott, eftersom det i bestämmelsen hänvisas till brott som är ägnade att äventyra ordningen och säkerheten på allmänna platser.

När det gäller detta står det i propositionen (s. 16) att även om ett gatugängs verksamhet inte sträcker sig till brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är minst fyra års fängelse (jfr. skärpningsgrunden för en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet) ska också straffet för brott som begåtts av medlemmar i gatugång skärpas då det är fråga om långsiktig gängverksamhet i syfte att begå mindre allvarliga brott. Upprätthållandet av den allmänna ordningen och säkerheten har centrala konsekvenser till exempel för skyddet av den personliga integriteten, men även skydd mot kränkningar av egendom och andra sådana rättsobjekt som är skyddade genom grundläggande fri- och rättigheter samt för att människorna utan att behöva vara rädda och utan att bli hindrade av andra kan utöva de grundläggande fri- och rättigheter som tillkommer dem, såsom att vistas och röra sig på allmänna platser (RP 20/2002 rd, s. 32). En kriminell gruppering vars verksamhet väsentligen omfattar att begå sådana brott som är ägnade att äventyra ordningen och säkerheten på allmänna platser ger uttryck för en särskild riskpotential för de nämnda skyddsobjekten. Det uttrycker också en särskild och långsiktig vilja att begå brott.

Vidare framförs det i propositionsmotiven (s. 34) att kriminella grupperingar skiljer sig från organiserade kriminella sammanslutningar till sin karaktär och sitt tillvägagångssätt. Även relativt små brott, såsom mindre egendomsbrott, kan anses höra till kriminella grupperingars typiska verksamhet. Sådana mindre brott är skadligare och farligare redan på grund av att de begås som en väsentlig del av en grupperings verksamhet.

Följaktligen anser lagutskottet att den lösning som valts i propositionen, enligt vilken skärpningsgrunden inte begränsas enbart till de allvarligaste brotten, är godtagbar. Det väsentliga är dock på det sätt som nämns i propositionsmotiven (RP, s. 53–54) att skärpningsgrunden inte automatiskt tillämpas på vilket enskilt brott som helst. Om brottet inte har någon koppling till grupperingens verksamhetshelhet kan det inte anses ha begåtts inom den kriminella grupperingens verksamhet och skärpningsgrunden kan inte tillämpas. Den föreslagna bestämmelsen innehåller inget antagande att allmän ordning och säkerhet äventyras — det handlar inte om en så kallad presumtiv risk — utan bestämmelsen gäller sådan verksamhet som är ägnad att äventyra dessa skyddsintressen. Det är fråga om en så kallad abstrakt risk, vilket innebär att det för att bestämmelsen ska kunna tillämpas ska finnas bevis för att den kriminella grupperingens verksamhet i väsentlig grad omfattar sådana brott som typiskt äventyrar allmän ordning och säkerhet.

Lagutskottet anser det viktigt att den straffrättsliga lagstiftningen är så tydlig och noggrant avgränsad som möjligt. Enligt utredning till utskottet har man vid beredningen av propositionen fäst uppmärksamhet vid att bestämmelsen ska formuleras så tydligt som möjligt. Enligt utredning verkar det dock inte vara möjligt att ytterligare precisera skärpningsgrunden på bestämmelsenivå på något annat, mer ändamålsenligt sätt. För tydligheten är det dock av betydelse att det i den föreslagna bestämmelsen är fråga om en skärpningsgrund och att bestämmelsen inte fastställer områ-

Betänkande LaUB 5/2025 rd

det för det straffbara beteendet. Vidare är det relevant att den uttryckliga skärpningsgrunden preciserar lagstiftningen, medan straffskärpningsgrunden för liknande gärningar i dag främst grundar sig på allmänna bestämmelser om straffmätning.

I ljuset av inkommen utredning anser lagutskottet att också termen ”kriminell gruppering” i skärpningsgrunden är godtagbar, eftersom det inte är motiverat att använda termen ”gatugång” i lagtext. I vilket fall som helst är det i detta sammanhang betydelsefullt med tanke på en tydlig innebörd att termen ”kriminell gruppering” definieras i en särskild definitionsbestämmelse. Innebörden preciseras alltså på lagnivå och blir inte bara beroende av propositionsmotiven.

Följaktligen anser lagutskottet att skärpningsgrunden också med tanke på tillämpningsområdet och en tydlig ordalydelse är godtagbar och tillräckligt tydlig. Utifrån sakkunnigutfrågningen är det dock möjligt att den praktiska tillämpningen av bestämmelsen kan vara förenad med utmaningar. Det finns därför skäl att noggrant följa tillämpningspraxisen för bestämmelsen.

Skärpningsgrunden för brott som begås på ett synnerligen förnedrande sätt

I propositionen föreslår regeringen att straffskärpningsgrunderna i 6 kap. 5 § i strafflagen kompletteras med att ett brott mot liv, hälsa eller frihet begås på ett synnerligen förnedrande sätt.

Under de senaste åren har förnedring, det så kallade förnedrande våldet, ökat särskilt i samband med vålds- och rånbrott, står det i propositionen (s. 18). Att förnedringen anknyter till våld eller hot om våld gör den mer klandervärd jämfört med en motsvarande förnedrande gärning utan våld. Förnedrande som grundar sig på eller sker i samband med våld kan vara särskilt skadligt för offret och orsaka betydande psykiskt lidande. Särskilt brottsupplevelser som barn och unga möter kan såra och påverka långt i livet. Brottsupplevelser kan också leda till långvarigt psykiskt trauma. Förnedrande handlingar är särskilt skadliga i detta avseende.

Enligt propositionen (s. 18) finns det skäl att precisera strafflagstiftningen så att förnedrande som sker i samband med brott mot liv, hälsa och frihet normalt betraktas som en mer skadlig och klandervärd gärning än en normal form av ärekränkning. Att skriva in förnedrande gärningssätt i lag gör det således uttryckligen till en omständighet som skärper bedömningen av klandervärdheten, vilket också främjar uppfyllandet av kraven enligt laglighetsprincipen och förtydligar lagstiftningen (se också s. 20 i RP).

Den nya skärpningsgrunden gäller enligt propositionsmotiven (s. 20) allvarigare förnedrande gärningar som begåtts i samband med centrala brott mot en person, bland annat gärningar som begås verbalt, fysiskt och genom bildupptagning samt kombinationer av sådana gärningar. Antagandet är att sådana gärningar i allmänhet orsakar den kränkta personen särskilt lidande och särskild skada. Ändringen skärper därmed de straff som föreskrivs för förnedrande gärningar som begåtts i samband med brott mot personer.

Tillämpningsområdet för skärpningsgrunden avses enligt propositionen (s. 20) i princip omfatta alla synnerligen förnedrande gärningssätt vid brott mot liv, hälsa eller frihet och därmed inte vara begränsade till vissa straffbestämmelser i strafflagen. Tillämpningsområdet blir alltså omfattande.

Betänkande LaUB 5/2025 rd

Lagutskottet förordar också skärpningsgrunden för förnedrande gärningar. Utskottet anser att bestämmelsen om skärpningsgrunden är tillräckligt tydlig med hänsyn till att det inte är fråga om området för straffbarheten utan om en omständighet som ska beaktas vid straffmätningen. En sådan skärpande effekt på straffet kan för närvarande grunda sig på en mer allmän bestämmelse om straffmätning (6 kap. 4 § i strafflagen). I propositionsmotiven (RP, s. 54–57) beskrivs också i detalj olika situationer där bestämmelsen blir tillämplig.

Även i fråga om skärpningsgrunden för förnedrande gärningar noterar utskottet dock att utvidgningen av skärpningsgrunderna i 6 kap. 5 § i strafflagen kan anses ligga långt från principen i den straffrättsliga regleringen, där motivet nämns endast sällan i bestämmelserna om skärpningsgrunder och förmildrande omständigheter.

Förvaltningsutskottet hänvisar i sitt utlåtande (FvUU 2/2025 rd, s. 4–5) till motiveringen till bestämmelsen och påpekar att material som skildrar en förnedrande gärning kan börja spridas först senare efter händelsen. När spridningen av en bild som föreställer ett brott sker först klart efter att brottet skett, så att det inte längre är fråga om samma gärningshelhet, anses gärningen inte uppfylla den föreslagna skärpningsgrunden, menar förvaltningsutskottet. En sådan gärning bedöms på samma sätt som för närvarande i regel separat som ärekränkning eller som spridande av information som kränker privatlivet. Beroende på hur allvarlig situationen som förekommer på bilden är kan spridning av bilden uppfylla de grova gärningsformerna av dessa brott med de nuvarande skärpningsgrunderna.

Förvaltningsutskottet anser i utlåtandet att det är väsentligt att sambandet med ett brott som begåtts tidigare beaktas, även om material som skildrar situationen sprids först senare. Redan medvetenheten om att material om förnedringen kan göras tillgängligt för andra kan orsaka offret allvarligt lidande som fördröjer eller till och med hindrar offret från att återhämta sig från den traumatiska upplevelsen. Lagutskottet anser att förvaltningsutskottets kommentar är motiverad.

Användande av person under straffansvarsåldern för att begå brott

Till 17 kap. i strafflagen ska det fogas en ny 1 b § om att använda personer under straffansvarsåldern för att begå brott. I det föreslagna rekviritet är det enligt propositionsmotiven (s. 19–20) fråga om sådant medelbart gärningsmannaskap som föreskrivs i 5 kap. 4 § i strafflagen där personen som används som redskap är ett barn som är yngre än femton år. Tillämpning av den föreslagna bestämmelsen förutsätter alltid att det brott som det medelbara gärningsmannaskapet gäller eller ett straffbart försök till brott begås. Således fastställs ett gemensamt straff för detta brott och för en gärning som straffas med stöd av den föreslagna bestämmelsen med tillämpning av bestämmelserna i 7 kap. i strafflagen. Straffbestämmelsen skärper således straffen för brott där man använder en person under straffansvarsåldern i jämförelse med annat medelbart gärningsmannaskap.

Personer under 15 år är inte straffrättsligt ansvariga för sina handlingar. Att anstifta ett barn under den straffrättsliga ansvarsåldern att begå brott är en gärning genom vilken anstiftaren kan försöka undvika sitt straffrättsliga ansvar genom att utnyttja en annan person, uppges det i propositionsmotiven (s. 6). Anstiftaren kan också lättare locka ett barn än en vuxen att samtycka till att begå ett brott. I Sverige har till exempel anstiftan av unga till kriminell verksamhet och rekrytering till

Betänkande LaUB 5/2025 rd

kriminella nätverk identifierats som ett betydande fenomen, står det i propositionsmotiven. Kontinuerlig rekrytering som riktar sig till unga, särskilt när det gäller narkotikahandel, är enligt en uppskattning en väsentlig verksamhetsmodell för gängens verksamhet. Förutom till narkotikahandeln rekryterar äldre gängmedlemmar unga också för annan kriminell verksamhet, såsom rån samt brott mot liv och hälsa. Även i Finland finns det indikationer på att till exempel personer som verkar i gatugång använder ungdomar utanför gatugången som hjälp för att begå brott (se s. 6 i RP).

Den föreslagna straffbestämmelsen avses endast gälla användande av personer som är yngre än femton år för att begå brott. Till bestämmelsens tillämpningsområde hör således inte användande av andra personer som inte kan bestraffas som redskap för att begå ett brott i enlighet med 5 kap. 4 § i strafflagen. I förhållande till andra nämnda persongrupper är personer under 15 år i en särskild ställning, påpekas det i propositionsmotiven (s. 20). Personer i denna ålder är i en utvecklingsfas vad gäller mental mognad och kan därför vara särskilt mottagliga för påverkan. Att använda ett barn under 15 år som redskap i ett brott kan ofta äventyra barnets utveckling. Även i praktiken finns det enligt propositionen tecken på att personer strax under 15 år används som redskap för att underlätta brott och undvika ansvar. Detta kan också fungera som ett sätt att rekrytera till kriminella gatugång eller annan senare brottslighet. Dessutom kan man enligt propositionen bedöma att risken för att personer under 15 år hamnar i en brotts spiral på grund av en sådan gärning är väsentligt större än för andra ovannämnda persongrupper.

Bestämmelsen avses enligt propositionen (s. 20) stärka läran om medelbart gärningsmannaskap genom att lagstiftningen förtydligas och man därmed förbättrar ingripandet med hjälp av strafflagstiftningen i problemet att personer under straffansvarsåldern kan användas för att göra det lättare att begå brott och undvika ansvar. Dessutom avses den nya bestämmelsen i strafflagstiftningen bättre än nu ta hänsyn till den skada och risk för utvecklingen hos ett barn som använts som redskap.

I ljuset av propositionen och det som sägs ovan tillstyrker lagutskottet den föreslagna straffbestämmelsen om användning av personer under straffansvarsåldern för att begå brott.

Övrigt

De ändringar som föreslås i propositionen och de anknytande företeelserna har ett betydelsefullt samband med barn och unga. Liksom förvaltningsutskottet anser lagutskottet att de föreslagna ändringarnas konsekvenser för barn bör följas upp (se FvUU 2/2025 rd, s. 5). Det är också viktigt att följa exempelvis utvecklingen av antalet fångar under 18 år.

Likaså finns det skäl att följa tillämpningspraxisen för de nya skärpningsgrunderna och den separata kriminalisering som föreslås i propositionen och vid behov vidta åtgärder, om det visar sig finnas särskilda behov av att se över bestämmelserna till exempel så att de fungerar bättre eller blir tydligare.

De föreslagna ändringarna ökar polis- och åklagarmyndigheternas samt domstolarnas arbetsmängd. Enligt propositionen ökar det genomsnittliga antalet fångar per år med 33—45, vilket medför kostnader för Brottsförhållningsmyndigheten. I propositionen uppges att de beräknade eko-

Betänkande LaUB 5/2025 rd

nomiska konsekvenserna endast är indikativa. Lagutskottet anser därför att det är viktigt att de ekonomiska konsekvenserna av propositionen följs upp och att man ser till att de olika aktörerna har tillräckliga resurser.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 219/2024 rd utan ändringar.

Helsingfors 3.4.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Juho Eerola saf
vice ordförande Eva Biaudet sv
medlem Pekka Aittakumpu saf
medlem Alviina Alametsä gröna
medlem Elisa Gebhard sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Aleks Jäntti saml
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Pia Lohikoski vänst
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Eemeli Peltonen sd
medlem Mika Riipi cent
medlem Joakim Vigelius saf
medlem Juha Viitala sd.

Sekreterare var

utskottsråd Mikko Monto.